

4. Directive 2001/42/EC of the European Parliament and of the Council of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment. *Official Journal of EU*. 2001. L 197. P. 30-37.

5. Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment. *Official Journal of EU*. 2012. L 26. P. 1-21.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-59>

ПРИТЯГНЕННЯ РОСІЇ ДО МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВІЙСЬКОВУ АГРЕСИЮ ТА ПОРУШЕННЯ ІНШИХ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Лашко Євгеній Євгенович

кандидат технічних наук,

фахівець науково-дослідної частини

Кременчуцький національний університет

імені Михайла Остроградського

м. Кременчук, Україна

Якщо йдеться про значення терміну «цивілізація», то, серед іншого, найголовнішим є життя за певними суспільними правилами та державними законами, що також дозволяє говорити і про Міжнародне право. Право, яке має забезпечувати справедливість і рівність, зокрема обороняти слабкішого перед сильнішим. Споконвіку існували різні угоди, за допомогою яких розвивалися взаємовідносини як між окремими людьми, так і державами, а то й цілими блоками держав. Ці угоди базуються на прийнятих законах, що визнані всіма країнами як Міжнародне право. Шлях до права, до законності не був легким, адже віками панувало тільки право сильного. Європейська цивілізація є джерелом сучасного уявлення про безумовне верховенство права у всіх сферах суспільного життя та державного управління. Україна, хоча й часто не маючи власної державності, завжди залишалась частиною європейської цивілізації, гостро відмінної російській деспотії [1, с. 49].

Збройна агресія Росії проти України на стадії широкомасштабного військового вторгнення супроводжується масовими та значними порушеннями міжнародного права, тому необхідність притягнення держави-агресора, а також окремих її громадян до відповідальності за вчинення цих правопорушень, є очевидною вимогою всього україн-

ського суспільства. Водночас, на цьому довгому шляху є деякі проблеми правового характеру. Ще з 2014 року Україною вживаються практично всі можливі заходи для притягнення Росії до відповідальності в умовах дуже обмеженої юрисдикції міжнародних судових інституцій, тобто, існуючі міжнародно-правові механізми тільки фрагментарно, у рамках конкретних конвенцій, можуть дати правову оцінку діям держави-агресора. Однак, значний масштаб нових правопорушень вказує на необхідність термінового досягнення принципово нових міжнародних домовленостей і, відповідно, створення нових інституцій, які зможуть заповнити існуючі юрисдикційні проблеми. Це дозволить забезпечити принцип невідворотності покарання, а також забезпечити Україні належну сатисфакцію за вчинені проти неї та її громадян правопорушення.

За напрямком роботи з притягнення Росії до міжнародно-правової відповідальності варто виокремити такі основні цілі:

- створення Спеціального трибуналу для притягнення до відповідальності за вчинення такого злочину як агресія;

- створення національного та міжнародного дієвих механізмів конфіскації майна Росії, її громадян або інших осіб, які приймають участь у збройній агресії Росії проти України чи іншим чином підтримують її, задля повної компенсації завданої Україні шкоди.

Масштаб і характер правопорушень, які вчиняються збройними силами Росії під час широкомасштабного військового вторгнення, є викликом не тільки для системи національного, а й міжнародного кримінального правосуддя. Внаслідок звернення понад 40 країн і на підставі заяви про *ad hoc* визнання юрисдикції, Офіс Прокурора Міжнародного кримінального суду (МКС) розпочав безпрецедентне за кількісним залученням персоналу розслідування. Однак, МКС не має юрисдикції притягувати до відповідальності за вчинення злочину агресії громадян держав, які не є учасниками Римського статуту, але саме вчинення цього злочину з боку найвищого політичного та військового керівництва Росії варто розглядати як найголовнішу причину подальшого вчинення воєнних й інших міжнародних злочинів збройними силами Росії на території України щодо яких МКС усе ж має юрисдикцію. Отже, існує нагальна необхідність створення принципово нового міжнародного кримінального механізму притягнення до відповідальності за вчинення злочину агресії проти України, що дозволить швидко й ефективно притягнути визначене коло осіб до відповідальності за злочин агресії.

Водночас, порушення законів і звичаїв війни з боку Росії супроводжується також масовим руйнуванням цивільної інфраструктури [2], блокадою морських портів України, що завдає державі величезних економічних збитків. У відповідь на такі дії, багато країн запровадили проти Росії санкції, які, серед іншого, передбачають блокування

російських державних і приватних активів на територіях цих держав. Задля хоча би часткової початкової компенсації шкоди, завданої Україні, існує першочергова потреба досягнення принципово нових міжнародних домовленостей про конфіскацію цих активів і їхню подальшу передачу Україні. Отримані таким шляхом кошти можуть бути використані на етапі відновлення країни.

Очікуємо, що реалізація поставлених цілей матиме фундаментальні та різнобічні наслідки. Притягнення Росії до відповідальності за допомогою інструментів міжнародного права є вимогою українців, тому винесення судових рішень на користь України, міжнародне засудження дій найвищого політичного та військового керівництва Росії може дещо задовольнити суспільну потребу у справедливості.

У контексті міжнародних відносин, досягнення цілей матиме далекосяжні та різнобічні наслідки. В залежності від конкретних формулювань судових рішень, юридичні перемоги можуть забезпечити прихильність до української позиції тих держав, які зазвичай займають нейтральну позицію, можуть стати підставою для формування законних вимог про компенсацію за завдані правопорушення, можуть остаточно нівелювати будь-які претензії Росії на частини окупованої території України тощо.

Досягнення цілей у рамках існуючих механізмів має надовго закріпити за Росією репутацію свідомого порушника міжнародного права, що може мати негативний вплив як у публічній, так і приватній сферах, зокрема багато міжнародних компаній відмовляються працювати з такими країнами як Північна Корея, Іран, Єгипет тощо. Росія має закріпитись у цьому переліку.

Незважаючи на те, що безпосередній мандат майбутнього Спеціального трибуналу для покарання злочину агресії проти України ще перебуває тільки на стадії обговорення, цей механізм уже розглядається як певний аналог Нюрнберзького трибуналу для засудження чинного кремлівського режиму [3]. У віддаленій перспективі, Спеціальний трибунал може дати підґрунтя для депутатизації Росії й утворення на східних кордонах України демократичного та неагресивного сусіда.

Утворення багаторівневого механізму компенсацій Україні за рахунок конфіскованих у третіх країнах активів Росії, її громадян або інших осіб, які приймають участь у збройній агресії Росії проти України чи іншим шляхом підтримують її, не тільки полегшить повоєнне відновлення України, але і сприятиме консолідації держав-партнерів навколо України, розбудові міцної довіри між Україною та державами-партнерами.

На сьогодні серед ключових викликів окреслимо такі:

– створення та діяльність міжнародних судових інституцій потребує часу та фінансів;

– легітимність таких органів не може бути підкріплена на найвищому міжнародному рівні, зокрема, Радою Безпеки ООН, з огляду на наявність права вето у Росії;

– конфіскація та передача майна держави-агресора та пов'язаних з нею осіб на користь України потребуватиме особливого підходу практично у кожній юрисдикції, тому деяким країнам треба приймати нові закони.

Підсумовуючи, зазначимо, що у результаті можна досягти притягнення Росії до міжнародно-правової відповідальності за рахунок таких дій:

– узгодження текстів багатостороннього міжнародного договору про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України та його регламенту; набуття ним чинності; фактичний початок роботи Спеціального трибуналу *in absentia*;

– створення міжнародного компенсаційного механізму на основі багатостороннього договору між ключовими державами-партнерами та впровадження у законодавство механізму здійснення конфіскації активів Росії, росіян або інших визначених категорій осіб з метою перенаправлення їх на компенсацію збитків, завданих Україні.

– розроблення та затвердження урядового плану на виконання Концепції у сфері захисту та відновлення прав людини й основоположних свобод в умовах подолання наслідків збройного конфлікту на території України, спричиненого збройною агресією Росії.

Ці рекомендації однозначно не є вичерпними, але універсальними, тому можуть бути першим кроком світової спільноти на шляху до відновлення (чи то пак створення) ефективної системи міжнародного права, відносин і безпеки!

Література:

1. Васечко, Л. О., Лашко, Є. Є. (2022). Історико-правові студії російської пропаганди на прикладі статті «Про історичну єдність росіян та українців». *Scientific principles of knowledge development in the field of modern jurisprudence in the light of military aggression by the RF : Collective monograph. Institute of professional development. Bratislava, Slovakia*, pp. 40–67.

2. *Civilian Harm in Ukraine*. Amsterdam, 2022. URL: <https://ukraine.bellingcat.com> (дата звернення: 25.11.2022).

3. Gordon Brown and John Major back Nuremberg-style tribunal for Putin. London. 2022. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2022/mar/19/gordon-brown-john-major-back-nuremberg-style-tribunal-vladimir-putin> (дата звернення: 25.11.2022).